

I. UVOD

1. Obzorja kulture, družbe in države Slovenije se nenehno širijo. Smo ustvarjalci svoje družbene in državne sedanosti in prihodnosti ter ustvarjalci svoje nacionalne kulturne in politične civilizacije. Dejavno soustvarjamo gospodarsko, kulturno in politično podobo Evrope.

2. Slovenski demokrati se zavedamo svojih evropskih kulturno–civilizacijskih temeljev, kot so judovsko–krščanska dediščina, humanizem in razsvetljenstvo. Zavedamo se pomena dela naših prednikov, ki so slovenstvo ustvarjali in ohranjali v težkih zgodovinskih in družbenih okoliščinah ter ga znali v skladu s časom spreminjati tako, da je iz njega zrasla sodobna slovenska država. Zapustili so nam univerzalne vrednote svobode, pravičnosti, solidarnosti in domoljubnosti, ki so postale temelj demokracije, enakopravnosti človekovih pravic in pravne države Slovenije.

3. Po težkih zgodovinskih izkušnjah v drugih državnih skupnostih, kjer smo bili manjšina, po hudih izkušnjah dveh svetovnih vojn, po tragičnih izkušnjah bratomorne revolucije, po tesnobnih izkušnjah izgube človekovih pravic v totalitarnem režimu komunizma smo se v svoji samostojni, neodvisni in suvereni državi združili v veri, da bomo ohranjali in krepili humano civilizacijo svobode, blaginje in solidarnosti.

4. Pazljivo bomo ohranjali svojo kulturno identiteto in s tem dejavno sooblikovali evropsko kulturno in jezikovno raznolikost. Ponosni na svojo nacionalno identiteto in zgodovino bomo skrbeli tudi za ustvarjanje pogojev za zagotavljanje kulturne identitete italijanske in madžarske narodnosti ter romske in drugih skupnosti v Sloveniji. Odločeni in pripravljeni smo preseči delitve preteklosti in se tesno povezati v skupni usodi in prihodnosti. Skrb za ohranjanje slovenske identitete bomo spodbujali tudi med Slovenci v zamejstvu in po svetu, ki so enakovreden del slovenskega naroda.

5. Vse to lahko dosežemo, če smo odgovorni pri družbenem soodločanju in upravljanju, ne glede na to, ali smo stranka na izvoljeni oblasti ali pa smo stranka opozicijske politične korekcije.

6. Slovenska civilizacijska, kulturna in nacionalna samobitnost se je oblikovala skozi stoletja. Ta proces zaznamujejo številna kulturna, družbena, zgodovinska in državotvorna dejanja, kot so: Brižinski spomeniki kot prvi zapisani dokazi o jezikovni avtohtonosti, Karantanija, kmečki upori, Trubarjevi temelji književnosti, Dalmatinov prevod biblije, Prešernova poezija kot duhovna, literarna in jezikovna umestitev slovenske literature v Evropo, Zedinjena Slovenija kot prvo narodno gibanje, Slomšek in postavitve škofijske cerkvene oblasti v Slovenijo, taborsko gibanje kot izraz enotnosti Slovencev v boju narodne uveljavitve, Maistrov prispevek pri ohranjanju severnega etničnega ozemlja, vrnitev Prekmurja k matici, gibanje primorskih Slovencev, še posebej Tigra za ohranitev Primorske kot avtohtonega nedeljivega dela slovenskega narodnega in državnega ozemlja, upor proti okupatorjem v času 2. svetovne vojne ter

nasploh odpori proti fašizmu, nacionalnemu socializmu in komunizmu, upiranje jugoslovanskemu totalitarizmu, 57. številka Nove revije in pisateljske Teze za slovensko ustavo, ustanovitev in dejavnost Odbora za varstvo človekovih pravic ter dogodki, povezani s slovensko politično pomladjo, ki so popeljali Slovenijo na pot demokracije in samostojnosti, ki smo jo fizično zavarovali z vojno za Slovenijo leta 1991.

7. Po osamosvojitvi in vpeljavi temeljnih demokratičnih struktur in pravne države Slovenija ni izkoristila vseh svojih razvojnih možnosti, saj so vladajoče politične elite, ki so črpale svojo politično moč še iz starega režima, tranzicijske procese izkoriščale in jih še vedno izkoriščajo v svojo korist tudi v novih sistemskih okoliščinah.

8. Vstop Slovenije v evro-atlantske povezave, zlasti v Nato in Evropsko unijo, pomeni dodatno zagotovilo modernizacije in ohranitve Slovenije. S tem je Slovenija kot demokratična, samostojna, samozavestna in odgovorna za lasten razvoj, stopila na novo pot, ki omogoča napredek k družbi blaginje.

9. V zgodovini slovenske nacije obstaja trdno časovno vezivo dejanj in procesov, ki so vodili v oblikovanje samostojne državne skupnosti. V jedru tega veziva je trajno, temeljno soglasje o vrednotnem sistemu, ki združuje prebivalce Slovenije. Politična enotnost pri zgodovinskih odločitvah je kvaliteta, ki je izraz zrelosti in zagotavlja obstoj naroda.

II. SREDIŠČNE VREDNOTE

10. Slovenija deli svoje vrednote z družbami kulturno-civilizacijskega kroga Evrope in zahodne civilizacije. Slovenski demokrati zato postavljamo v središče svojega programa naslednje vrednote: svobodo, človekovo dostojanstvo, pravičnost, solidarnost, odgovornost in domoljubnost ter pozitiven odnos do okolja.

11. Svoboda, predvsem svoboda posameznika in svoboda govora je osrednja vrednota naše kulture in civilizacije. Posameznik je lahko svoboden, če ima možnost nastopati avtonomno in če mu družbene strukture omogočajo, da uveljavlja in uresničuje svoje upravičene interese in pravice. Svoboda posameznika mora biti še posebej zavarovana pred samovoljo države.

12. Človekovo dostojanstvo pomeni, da vsakemu posamezniku, ne glede na raso, vero, spol, politično in socialno okolje ali kakršne koli druge razlike, pripadajo enake pravice, svoboščine, odgovornosti ter tudi čast in spoštovanje. Spoštovanje človekovega dostojanstva predpostavlja tudi popravo krivic iz preteklosti. Skupno prihodnost lahko gradimo le na podlagi sprave, ki je ni mogoče uresničiti brez resnice, spomina in pravice.

13. Pravičnost pomeni, da ima vsak posameznik enak položaj pred zakoni in pravili ter enake izhodiščne možnosti lastnega razvoja v družbi. Država je dolžna vzpostavljati okoliščine za zagotavljanje pravičnosti.

14. Solidarnost predpostavlja, da ljudje, odvisni drug od drugega, sprejemamo vzajemno odgovornost do drugega in do družbe tako za sedanje kot za prihodnje generacije. Etični vidik solidarnosti pa predpostavlja, da nihče ne more biti ravnodušen, če so v njegovi okolici ljudje, ki živijo v pomanjkanju in si sami ne morejo pomagati.

15. Domoljubnost je pozitivna navezanost na domovino, njeno kulturo in izročila, zlasti na jezik, kar je povezano z oblikovanjem nacionalne identitete in kulturne raznolikosti. Domoljubnost je še posebej pomembna za ohranitev in razvoj manjših narodov in kultur.

16. Pozitiven odnos do okolja pomeni, da si prizadevamo za zmanjševanje negativnih vplivov na živo in neživo naravo ter zmanjševanje sedanjih pritiskov na okolje. Izboljšanje odnosa do okolja dosegamo z ustreznimi vrednotami in ravnanjem, z do okolja prijaznim gospodarstvom in tehnologijami ter z ustreznim upravljanjem rabe prostora in ravnanja z odpadki.

17. Vse te vrednote se lahko uveljavijo v pogojih demokracije. Demokracija je vladavina izvoljenih. V teh okvirih se nato vzpostavlja vključujoč in strpen dialog na podlagi racionalnih argumentov. Za delujočo demokracijo je nujno učinkovito varstvo pravic vseh državljanov in upoštevanje interesov različnih manjšin, predvsem pa zagotavljanje svobode govora in dostop do informacij. Bistvena značilnost demokratične ureditve je v tem, da politična manjšina oziroma opozicija ni za vselej obsojena na položaj manjšine in da nobeni politični skupini večina ni zagotovljena za vedno. V demokraciji je politična moč omejena z ustavo in zakoni, vendar je za pravo demokracijo značilna tudi visoka stopnja politične kulture in tudi samoomejevanje oblasti. O vrednotah je potrebno ne le govoriti, temveč v skladu z njimi živeti in jih s tem tudi uveljavljati.

III. TEMELJNI PROGRAMSKI CILJI

18. Slovenske razvojne izzive je mogoče uresničiti le, če bodo ustvarjalni potenciali naroda izkoriščeni v celoti in če bo lahko vsak član družbe prispeval po svoji moči in hotenju. Da bi to dosegli, potrebujemo nekaj, čemur so naši predniki rekli Zedinjena Slovenija. Ta pojem vsebuje tiste elemente, ki lahko narod povežejo s ciljem skupnega napredka in ki presegajo politične, državne in zemljepisne meje. Ti elementi obsegajo tako spoznavanje in zavedanje lastnih korenin, popravo krivic in spravo ter priznanje preteklosti kot skupne dediščine, kot tudi zavest o skupni prihodnosti, nadaljnji demokratizaciji in razvoju.

19. Razvoj ne pomeni doseganja statičnih ciljev, saj se bomo nenehno soočali z novimi izzivi svojih dinamičnih in spremenljivih okolij, ki se prav tako razvijajo. Razvoja ni

mogoče zožiti na eno samo razsežnost, na primer na rast družbenega bruto proizvoda oziroma zgolj na ekonomijo. Razvoj delimo na merljivi kvantitativni del, na primer rast bruto domačega proizvoda, konkurenčnost Slovenije, višino inflacije in zadolženosti ter na nemerljivi kvalitativni del, kot so kakovost življenja, izražena kot vključenost in varnost, kultura, raven demokracije in solidarnosti v družbi. Razvoj, kot ga razumemo Slovenci demokrati, vključuje naslednje razsežnosti:

- človeško razsežnost, ki zajema z vseh vidikov kakovostno in dolgo življenje, posameznikove pravice in odgovornosti z dejavno ter hkrati svobodno vključenostjo v vse ključne družbene podsisteme, z udeležbo pri ustvarjanju in uživanju materialnega in duhovnega bogastva družbe;
- kulturno razsežnost, ki nudi posamezniku in družbi vir pripadnosti, identitete, temeljnih vrednot in norm tako v okviru slovenske nacije kot v širših okvirih evropske in zahodne civilizacije;
- socialno razsežnost, ki pomeni krepitev medčloveškega zaupanja, sodelovanja in solidarnosti ter zahteva ravnotežje med modernim individualizmom in vključenostjo v moderno nacionalno in druge skupnosti;
- politično razsežnost, ki zajema nenehno krepitev in poglobljanje demokracije od lokalne prek nacionalne do evropske transnacionalne ravni, spoštovanje in varovanje pravnega reda, zagotavljanje politične učinkovitosti in transparentnosti;
- gospodarsko razsežnost, ki jo zagotavlja svobodno tržno gospodarstvo v urejenih pravnih in etično-socialnih okvirih. Njeno glavno gonilo je lahko samo neovirana individualna podjetniška pobuda in – v vse večji meri – ustvarjanje, razširjanje in uporaba znanja.

20. Vse te razsežnosti razvoja so medsebojno tesno prepletene, hkrati pa so med seboj tudi vzročno in posledično povezane, tako da lahko razvoj katerekoli od njih prispeva k razvoju vseh drugih in obratno.

21. Slovenci demokrati se zavedamo, da bo tudi v prihodnje prihajalo do navideznih in resničnih protislovij, v katerih bo razdrobljenost na eni strani naraščala, hkrati pa se bo uveljavil proces rastoče globalizacije. Globalizacija pomeni za nas izziv in priložnost. Evropske integracije so po eni strani del globalizacijskih procesov, hkrati pa Sloveniji ponujajo možnost, da se tem procesom dejavno prilagaja in jih izkorišča v prid lastnega razvoja. Obstajajo pa tudi vprašanja, ki se lahko uspešno rešujejo samo na svetovni ravni, na primer varstvo okolja, zadostna in varna oskrba z energijo, razširjenost jedrskega orožja, moderne elektronske komunikacije. Proces globalizacije odpravlja tudi jezikovne meje. Slovenci demokrati podpiramo večjezičnost, širjenje jezikovne kulture in promocijo slovenskega jezika ne le doma in v zamejstvu, temveč tudi drugod po svetu.

22. Družbenega razvoja ni mogoče prepuščati spontanosti, niti ga ni mogoče načrtovati v vseh podrobnostih.

23. Sodobna družba, slovenska in evropska, zahteva takšno gospodarstvo, v katerem ima vsakdo možnost uspeti, hkrati pa se mora zavedati lastne odgovornosti. Pravila igre morajo biti pri tem jasna, pregledna in veljavna za vse. Moderna ekonomska kultura predpostavlja, da se inovativnost, ustvarjalnost, iznajdljivost, marljivost in tveganje nagrajujejo. Gospodarstvo potrebuje stabilnost. Slovenski demokrati izhajamo iz načela, da je za hitro in vzdržno gospodarsko rast potrebno trg dela in kapitala osvoboditi ovir, ki zavirajo konkurenčnost, hkrati pa je potrebno poskrbeti za dejavnike, ki dolgoročno pospešujejo rast skupne produktivnosti. Samo tako naravnana gospodarska politika lahko Slovenijo pripelje med najrazvitejše države Evrope.

24. Zagovarjamo čim manj neposrednega državnega lastništva v gospodarstvu. Tam, kjer ima država zaradi javnega interesa kontrolni delež, pa naj vodi politiko aktivnega lastništva in ravna kot dober in skrben gospodar. Prepletenost politike in gospodarstva je ugodno okolje za razmah klientelizma in korupcije, proti katerima se bomo Slovenski demokrati vztrajno in dosledno borili. Slovenski demokrati zaupamo podjetnikom in bomo storili vse za razmah njihove ustvarjalnosti in uspeha na trgu. Liberalizacijo v gospodarstvu razumemo kot ustvarjanje pogojev za konkurenčno tržno in investicijam privlačno gospodarstvo, preprečevanje monopolov in netransparentnosti ter s tem ustvarjanje ugodnega okolja za svobodno podjetništvo.

25. Močno in zdravo gospodarstvo je gonilna razvojna sila države. Za svojo rast in razvoj potrebuje spodbudno in konkurenčno gospodarsko okolje. Državne institucije bodo postale partner in servis gospodarstvu. Podjetniška miselnost in pristop bosta upoštevana v vseh javnih institucijah ter sistematično vpeljana v celoten izobraževalni sistem. Poseben pomen in podpora bosta namenjena nastajanju, obstoju in razvoju mikro, malih in srednjih podjetij. Pluralizem lastništva in odstranitev centrov moči, ki temeljijo na lastniških in političnih monopolih, je pogoj za demokratizacijo naše družbe. Zaradi odprtosti slovenskega gospodarstva, ki se na mednarodnih trgih srečuje z močno konkurenco, potrebujemo dobro delujočo in odzivno gospodarsko diplomacijo. Zaradi geopolitičnih sprememb je smiselno spodbujati močnejše regionalno gospodarsko sodelovanje in skrajševanje dobavnih verig.

26. Trajnostni razvoj ne zahteva le zdravega in uspešnega gospodarstva. To je sicer predpogoj zanj, vendar so potrebne še socialna, okoljska, izobraževalna, kulturna in varnostna politika. Vse te politike skupaj zagotavljajo regionalno in prostorsko skladen razvoj, ki bo predmet širokega političnega in družbenega soglasja ter bo hkrati zagotavljal evropsko kakovost življenja vsakega posameznika, ne glede na to, v katerem delu države bo živel in ustvarjal.

27. Slovenski demokrati upoštevamo in nadgrajujemo vse, kar je v idejah družbenega razvoja pozitivno, hkrati pa upoštevamo znanstvena in biološka dejstva. Izzivi modernega časa so vseobsežni in terjajo tudi takšne odgovore. Na programski ravni

nanje odgovarjamo s tem političnim programom, s katerim želimo ustvarjati podlago za splošno blaginjo v državi.

IV. DRUŽBA BLAGINJE

28. Slovensko gospodarstvo naj z uspešnim poslovanjem omogoča blaginjo in visoko kakovost življenja vsem državljanom v skladu z njihovim delom, znanjem, ustvarjalnostjo in podjetništvom. Z ohranjanjem in krepitevijo svoje gmotne substance pa naj zagotavlja materialni in duhovni razvoj tudi prihodnjim rodovom. Zaradi tega se zavzemamo za upoštevanje medgeneracijske solidarnosti in medgeneracijske pravičnosti. Ni dobro, če se bremena, nastala zaradi demografskih sprememb, prenašajo na prihodnje dejavne generacije.

29. Slovenski demokrati se zavzemamo za socialno pravično družbo, ki temelji na konkurenčnem gospodarstvu. Vsi smo odgovorni za to, da ustvarjamo družbo blaginje, ki je naš temeljni cilj. Družbo blaginje se ustvarja tudi na podlagi partnerstva med javno in zasebno sfero.

30. Temeljni kriterij demokratične in socialno pravične družbe je dostojanstvo posameznika. V tem smislu, in v okviru možnosti, Slovenski demokrati podpiramo varovanje socialnih pravic, zlasti ogroženih ali potencialno ogroženih skupin prebivalstva, s čimer se odpravlja socialno izključenost in revščino. Pri tem je pomembno sodelovanje in demokratično, a hkrati odgovorno dogovarjanje socialnih partnerjev o vseh bistvenih razvojnih vprašanjih.

31. Zaposlitev je najpomembnejši način zagotavljanja socialne varnosti, zato je potrebno brezposelne sistematično spodbujati in usposabljeni za dejavnejše iskanje zaposlitve, delodajalce pa k pogumnejšemu zaposlovanju. Brezposelnost je poglavitni vzrok za revščino in socialno odrinjenost, ki jo lahko odpravljamo s hitrejšo gospodarsko rastjo in z dvigom produktivne zaposlenosti. Pri tem je treba sprejemati politike, ki bodo ljudi odvrčale od zlorab sistema in vzpodbujale zaposlovanje in ne povečevale odvisnosti od države.

32. Ustrezen sistem plačne politike, ki je izoblikovan na podlagi socialnega dialoga, zagotavlja socialni mir, motiviranost, stabilen razvoj, višjo produktivnost in kakovost življenja. Pri tem je še posebno pomemben pregleden in stimulativen sistem plač v javnem sektorju.

33. Sistem pokojninskega zavarovanja mora biti pravičen in pregleden ter dolgoročno vzdržen, pri čemer morajo biti obveznosti enakomerneje porazdeljene med generacijami. Sistem obveznega pokojninskega zavarovanja, ki temelji na t. i. medgeneracijski pogodbi, naj zagotavlja temeljno socialno varnost, ki omogoča dostojno življenje, dodatno pokojninsko zavarovanje pa naj zagotavljajo naložbeni skladi. Pokojninsko blagajno je potrebno očistiti odhodkov, ki ne temeljijo na vplačanih prispevkih.

34. Da bi preprečili socialno izključenost in revščino, potrebujemo ustrezen sistem socialnega varstva. Celovito razvojno politiko mora spremljati učinkovit nacionalni socialno–varstveni program s skupnim informacijskim sistemom in z nacionalno bazo podatkov o socialnem stanju in programih. Razvojni cilji naše politike socialnega varstva so večja raznolikost izvajalcev in programov, ki bo omogočila večjo kakovost (konkurenčnost in racionalizacijo s podeljevanjem koncesij zasebnikom, invalidskim in dobrodelnim organizacijam ter društvom), decentralizacijo načrtovanja in organiziranja socialno–varstvenih dejavnosti ter intenzivnejše vključevanje nevladnih organizacij, ki se ukvarjajo s socialnimi vprašanji.

35. Slovenski demokrati se zavzemamo za aktivno politiko reševanja problematike invalidov, zlasti na področju zaposlovanja, rehabilitacije, preventive, kjer je možno.

36. Osebam s posebnimi potrebami in njihovim skrbnikom mora družba omogočiti ustrezno družbeno obravnavo ter varstvo.

37. Predpisi, s katerimi država ureja področje vojnih veteranov, vojnih invalidov in žrtev vojne, ne smejo diskriminirati nobenega državljana. Še posebej ni dopustna diskriminatorna obravnava veteranov vojne za Slovenijo oziroma vseh, ki so aktivno delovali za slovensko osamosvojitve in/ali sodelovali pri njeni obrambi.

38. Slovenski demokrati zagovarjamo enake možnosti dostopa do zdravja. Vsem socialnim slojem, ne glede na kraj bivanja, je treba omogočiti enako dostopnost do zdravstvenih storitev javne zdravstvene službe. Javno zdravstveno službo izvajajo licencirani (usposobljeni) izvajalci kot zaposleni v javnih zavodih in ustanovah ali kot zasebniki v pogodbenem odnosu z javnim zdravstvenim zavarovalnim sistemom.

39. Zdravje je temeljna človekova pravica in hkrati odgovornost vsakega posameznika. Zdravstvena politika mora biti naravnana na uveljavitev zdravega načina življenja, odpravljanje zdravju škodljivega okolja in zagotavljanje kakovostnega zdravljenja vseh državljanov. Pospeseno mora uresničevati programe za preprečevanje kajenja, alkoholizma in drugih odvisnosti ter spodbujati ljudi k zdravemu prehranjevanju in redni telesni dejavnosti.

40. Država je dolžna ustvarjati razmere za zmanjšanje nesreč in samomorov ter posvetiti posebno skrb zdravstvenemu varstvu otrok, mladine, žena in ostarelih ter varstvu delavcev na delovnem mestu. Država je dolžna skrbeti za pokritost celotne Slovenije z mrežo javne zdravstvene službe glede kadrov, prostorov in opreme, pri čemer bodo upoštevana načela sodobne medicine in finančne zmožnosti države.

41. Sodobni sistem zdravstva se mora osredotočati na kakovost in dostopnost storitev. Javna mreža naj vključuje vse izvajalce, ki izpolnjujejo enake pogoje in standarde, ne glede na to, ali so državni ali zasebni. Ključni sta kakovost in dostopnost zdravstvenih storitev za vse državljanke, ne pa lastniška struktura izvajalcev. Težave starostnikov bomo namesto z evtanazijo lajšali s paliativno oskrbo. Stremimo k temu, da postane

zdravstveni sistem prožnejši in prilagodljiv novostim, ki jih prinašata vrhunska medicina in umetna inteligenca.

42. Slovenski demokrati podpiramo stimulatívno družinsko in starševsko politiko, ki bo delovala kot celovit sistem ukrepov v smeri spodbujanja, spoštovanja in vrednotenja starševstva ter dolgoročno zagotovila večjo rodnost in boljše demografske trende v Sloveniji. Nasprotujemo proti znanstveni teoriji spola, po kateri spol ni naravna, ampak družbena kategorija. Oče je moški in mati je ženska.

43. Družina mora biti tisto primarno okolje, v katerem se posameznik nemoteno razvija, pridobiva pozitivne izkušnje in vrednote ter se uči sprejemati odgovornost za lastno ravnanje in svobodo. S tem posameznik pozitivno vpliva na razvoj družbe. Družina mora biti tudi skupnost enakopravnih in demokratičnih odnosov med člani, pri čemer so koristi otrok najpomembnejše vodilo. Da bi družina delovala kot blažilec družbenih pretresov, ji je treba pomagati pri zagotavljanju avtonomnosti, ekonomske neodvisnosti, zasebnosti in varnosti, kar pomeni tudi preprečevanje zlorab in nasilja znotraj družine. Starši so poklicani in odgovorni za moralno oziroma vrednotno vzgojo svojih otrok.

44. Stanovanje je nujni življenjski prostor, ki posamezniku zagotavlja normalno življenje. Temelj stanovanjske politike je ustvarjanje pogojev, v katerih si lahko mlad človek s svojim delom in trdom pridobi lastniško hišo ali stanovanje zase, za svojo družino in svoje potomce. Najemniška stanovanja so predvsem instrument kadrovske politike v gospodarstvu in javni upravi.

45. Slovenski demokrati podpiramo svobodno in prostovoljno povezovanje in organiziranje mladih v družbi. Država mora zagotavljati systemske in gmotne pogoje za delovanje mladih, za njihovo čim bolj uspešno vključevanje v vsa področja družbe.

46. Suverenost človeka je v znanju. Enakopravne možnosti na poti do izobrazbe, ki predstavlja enega izmed ključnih pogojev za uspeh v življenju, so temeljna zahteva mlade generacije.

47. Država mora zagotavljati takšne razmere, da si bodo mladi lahko izbirali perspektivne poklice z možnostjo dela oziroma zaposlitve takoj po zaključku izobraževanja.

48. Šport je ena od osnovnih sestavin kakovostnega in zdravega življenja. Poleg tekmovalnega športa, katerega namen je doseganje vrhunskih izidov v domačem in mednarodnem merilu, spodbujamo šport za vse, to je športno vzgojo v šolah, športnih društvih, rekreacijo, zdravstveno in preventívno vzgojo ter šport invalidov.

49. Slovenski demokrati podpiramo smiselno uravnoteženost zastopanja obeh spolov v političnem in družbenem delovanju v okviru meritokracije.

50. Država je dolžna varovati otroke in mladostnike pred vsebinami, ki predstavljajo spolno disforijo – neskladje med biološkim spolom in spolno identiteto posameznika oziroma s tem povezano psihološko stisko. Osebam, mlajšim od osemnajst let, je prepovedano dajati/vsiljevati/prikazovati kakršne koli vsebine oziroma oglase, ki prikazujejo pornografijo, spodbujajo ali prikazujejo odstopanje od samoidentitete, ki ustreza spolu ob rojstvu, spremembo spola ali homoseksualnost. Prav tako je tudi pri vzgojno–izobraževalnih vsebinah, predvsem pri vsebinah spolne vzgoje, prepovedano širiti in spodbujati vsebine, ki prikazujejo ali spodbujajo odstopanje od samoidentitete, ki ustreza spolu ob rojstvu.

51. Prostovoljno delo oziroma angažiranje je temeljni kamen civilne družbe. Je ena od samoumevnih dejavnosti družbe, ki državljanke pritegne k sodelovanju, mlade spodbuja in uči pozitivne življenjske drže, omogoča pridobitev novih znanj in veščin, hkrati pa spodbuja osebni razvoj, samostojnost in ustvarjalnost. Prostovoljno delo naj prizadevanja plačanih delavcev dopolnjuje, ne pa nadomešča.

52. Slovenski demokrati nacionalno varnost pojmujejo v najširšem smislu, tako da je na ravni družbe kot posameznika zagotovljena varnost države in vseh državljanov v smislu bogastva in blaginje, duhovnega razvoja, varovanja pred vsemi zunanjimi in notranjimi vojaškimi in nevojaškimi grožnjami, varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, primerne socialne varnosti, gospodarske uspešnosti, finančne stabilnosti na ravni države, sorazmerne tehnološke neodvisnosti, zdravja in čistega okolja, ohranjanja in razvoja slovenskega jezika ter narodne in kulturne samobitnosti.

53. Svoboda govora je osnovna človekova pravica in temeljni pogoj demokracije. Vsakdo ima pravico do svobodnega izražanja ter svobodo iskati, sprejemati in širiti informacije in ideje na kakršen koli način, brez vmešavanja javnih organov ali kogar koli drugega; in ne glede na državne meje. Vsaka oblika cenzure je nedopustna.

54. Koncentracija lastništva in nadzora medijev pomeni koncentracijo vpliva in družbene moči v rokah redkih posameznikov oziroma skupin, kar je nedopustno in družbeno nevarno. Demokratična družba mora temeljiti na raznolikosti lastništva in avtonomnosti občil. Šele v takih razmerah je mogoče govoriti o neodvisnem, uravnoteženem, etičnem, profesionalnem in avtonomnem novinarstvu.

55. Kmetijstvo ni zgolj gospodarska, ampak je nacionalno strateška panoga. Brez kmeta ni hrane in brez hrane ni življenja. Slovenski demokrati se zavzemamo za čim večjo prehransko samooskrbo s kakovostnimi lokalnimi proizvodi. Družinsko kmetijo postavljamo v center slovenskega kmetijstva, okoli katerega bomo gradili primerno podporno okolje za dolgoročen trajnosten razvoj kmetij z intenzivnejšim vključevanjem mladih v kmetijski sektor. Poleg proizvodnje hrane kmetijstvo skrbi za varovanje okolja, naravne in kulturne krajine ter ohranja pomembne del slovenskih šeg in običajev. Slovenski demokrati podpiramo razvoj slovenskega kmetijstva in podeželja ter čim

večjo stopnjo samooskrbe kot temelj strateške neodvisnosti slovenskega naroda in slovenske države.

V. NA ZNANJU TEMELJEČA DRUŽBA

56. Splošni cilj vzgoje in izobraževanja je celostni razvoj posameznika, ki v pogojih enakih možnosti pridobiva kakovostna znanja, vrline in kompetence za uspešno delovanje v družbenem okolju. Ena izmed ključnih nalog šolskega sistema je ohranjanje in razvijanje nacionalne kulturne identitete, ki se vzpostavlja tudi z uveljavljanjem nenehno prenavljajočih se učnih načrtov. Šola mora posameznike opremiti s finančno, digitalno in državotvorno pismenostjo, saj je to podlaga za razumevanje demokratičnih procesov.

57. Država s svojimi mehanizmi ustvarja podlago za učinkovitost, enako dostopnost, dobre odnose in kakovost slovenske šole. To bomo dosegli z bolj raznoliko ponudbo javne šole in konkurenco, kjer javna mreža vzgojno izobraževalnih ustanov vključuje vse izvajalce, ki izpolnjujejo enake pogoje, standarde in normative, ne glede na to, ali so državni ali zasebni. Država in lokalne skupnosti morajo spodbujati raznolikost vzgojno-varstvene ponudbe, saj s tem izboljšujejo njeno kakovost.

58. Slovenski demokrati se zavzemamo, da se v demokratično sooblikovanje šolske politike enakovredno vključujejo poleg strokovne javnosti in udeležencev izobraževanja tudi starši in ustanovitelji. Ključno je, da šolski zavodi uživajo visoko stopnjo funkcionalne avtonomije.

59. Cilj vsake na znanju temelječe družbe je, da učenci, dijaki, študentje in udeleženci vseživljenjskega učenja glede na svoje sposobnosti dosežejo najboljšo in želeno izobrazbo, s čimer si bodo zagotovili konkurenčnost na trgu dela in zaposlitev. Zato je potrebno, da se celoten šolski sistem odziva na potrebe družbe, zlasti gospodarstva in razvoja novih tehnologij.

60. Slovenski visokošolski sistem mora biti zasnovan na odprtosti, podjetnosti in odličnosti in tako postati bolj kakovosten in mednarodno konkurenčen. Odprt mora biti za nove visokošolske ustanove, sodelavce in za kakovostno ponudbo študija. Struktura diplomantov se mora z večanjem deleža naravoslovja in tehnike bližati tistim iz visoko razvitih držav Evropske unije in upoštevati potrebe gospodarstva.

61. Slovenija mora ohraniti dejavno vlogo pri graditvi kakovostnega, primerljivega in odprtega srednješolskega in visokošolskega prostora v Evropski uniji, ter omogočiti izmenjavo študentov in učiteljev ter vsaj delno opravljanje študija v tujini. Slovenija ima primerljivo gledano kakovostne vrtce in osnovne šole. Vendar mora sprejeti ukrepe, ki bodo omogočili večjo raznolikost vzgojno-varstvene ponudbe in odpravili prevelike razlike pri učnih izidih učencev med različnimi slovenskimi regijami.

62. Dejavno bomo pristopili k sooblikovanju skupnega znanstveno–raziskovalnega prostora Evropske unije. Poskrbeti moramo za tesnejše povezovanje in sodelovanje institucij znanja in raziskav, tako znotraj Slovenije kot tudi na ravni Evropske unije in širše. Le široko nacionalno in mednarodno sodelovanje spodbuja konkurenčnost raziskav, izobraževanja in znanosti ter prenos rezultatov v industrijo. Uskladili bomo nacionalne in evropske programe, promovirali in spodbujali znanje in raziskovanje, predvsem pa zagotovili medsebojno sodelovanje med izobraževalnimi in znanstvenimi ustanovami, javnimi zavodi in gospodarstvom.

63. Za gospodarski razvoj je čedalje pomembnejše znanje. Biti najbolj konkurenčen proizvajalec je manj povezano z lokacijo naravnih virov, bolj pa z obvladovanjem tehnologije, ki je potrebna pri uvajanju novih izumov. V prihodnje bomo uspešni le, če bomo znali povezati izum, oblikovanje izdelka, njegovo proizvodnjo, prodajo in servisiranje. Uveljaviti se moramo v panogah, kjer imamo primerjalne prednosti pred drugimi. V ta namen moramo usposobiti podjetniško okolje tako, da bo konkurenčno na globalni ravni. V bližnji prihodnosti bosta razvoj in uporaba umetne inteligence gonilo razvoja in Slovenija mora izkoristiti to priložnost.

64. Slovenija ima glede na svojo geografsko lego, gospodarsko tradicijo in izobrazbeno strukturo prebivalstva zadostne potencialne za gospodarski razvoj, ki lahko bistveno presega povprečje Evropske unije. Naloga državnih in lokalnih odločevalcev je ustvarjanje pogojev, v katerih bodo ti potenciali v čim večji meri izkoriščeni.

65. V slovenskem gospodarstvu bomo ustvarjali inovacijsko ozračje, ki bo z univerzami, inštituti in drugimi raziskovalno–razvojnimi organizacijami pospeševalo tehnološki razvoj. V ta namen bo vsakršne oblike državnih pomoči in spodbud potrebno vezati na učinke tehnološkega razvoja, na gospodarsko rast in na odpiranje novih, produktivnih delovnih mest na podlagi državnega razvojnega programa. Državni razvojni program bo vseboval jasna merila in vnaprej znane kriterije, ki se bodo ravnali po merilih mednarodne konkurenčnosti, mednarodno primerljivi višini plač in povečanja števila delovnih mest. V zvezi s tem je potrebno naš trg dela osvoboditi ovir, ki preprečujejo konkurenčno nastopanje delojemalcem na tem trgu.

66. Informacijska družba za vse je cilj, ki ga bomo dosegali na treh temeljih: zmogljivi tehnološki infrastrukturi, ki omogoča digitalizacijo procesov, z izobraževanjem za razvoj in uporabo novih tehnologij ter z uvajanjem in uporabo umetne inteligence v javni upravi in gospodarstvu.

67. Za doseganje visoke konkurenčnosti slovenskega gospodarstva bomo oblikovali takšno izobraževalno in gospodarsko okolje, ki bo omogočalo in nagrajevalo inovacije.

68. Ustvarjali bomo okolje, v katerem bodo gospodarstveniki lahko vlagali več znanja v svoje izdelke, razvijali uspešne in mednarodno uveljavljene blagovne znamke in prevzemali vodilno vlogo v tržnih nišah, ki jih bodo izbrali.

69. Kulturno politiko razumemo tudi kot vzpostavljanje ustreznega kulturnega okolja, v katerem se rojeva na znanje oprto gospodarstvo. Kultura v tem pomenu zato ni samo zgodovinski temelj nacionalne samobitnosti in sodobna evropska prepoznavna individualnost slovenske države v kohezivnosti večinskih in manjšinskih kulturnih identitet, temveč tudi temelj ekonomskega bogastva. V smislu evropske duhovnosti pa je kultura seveda predvsem svobodno, ustvarjalno in kritično zadržanje do sveta.

70. V slovenski družbi ima kultura poseben pomen, saj je imela zgodovinsko vlogo pri aktiviranju nacionalne substance, ki je kasneje prerasla v družbeno in politično gibanje za ustanovitev lastne države. Kulturi priznavamo pomembno poročilo pri demokratičnih, pravnih in socialnih temeljih, na katerih je ustanovljena slovenska država. Zato ji pripisujemo tudi civilizacijsko moč, ki uveljavlja temeljne vrednote svobode, pravičnosti, solidarnosti in domoljubnosti.

71. Slovenski demokrati smo nekatera pomembna vsebinska vprašanja, ki bodo uravnavala življenje, razvoj in položaj kulture v državi, opredelili kot izhodišče svojega delovanja. Umetnost je javna dobrina ustvarjenega okolja, hkrati pa tudi razvojna in samonikla družbena dejavnost. Skrb za ohranjanje narave ni le kulturna, izobraževalna in znanstvena naloga pri omejevanju človekovih posegov v naravo, kar poznamo kot varstvo narave, temveč je hkrati zaupanje v naravo samo.

72. Kultura je zaradi svojega civilizacijskega pomena potrebna tudi neposredne državne podpore, ki pa mora temeljiti na meritokraciji oziroma upoštevanju meril notranje in zunanje kulturne konkurenčnosti.

73. Slovenska kultura deluje v specifičnih razmerah, za katere sta značilna relativno majhen kulturni trg in omejeno jezikovno področje. Kulturno politiko je potrebno nenehno dejavno izvajati in dograjevati v skladu z rastjo in spreminjanjem kulture doma in v svetu, saj se kultura napaja iz zgodovine in se vitalno ohranja v spreminjajočem se sodobnem svetu.

74. Slovenski demokrati še posebej poudarjamo pomen sinergije kulture, izobraževanja in znanosti za obstoj in vsestranski razvoj Slovenije, zato bomo upoštevali to celovitost in spodbujali smiselna vlaganja na teh področjih.

VI. UČINKOVITO UPRAVLJANJE Z DRŽAVO

75. Slovenija še ni pravna država. Potrebne so korenite spremembe na področju pravosodja, da bi zagotovili enakost pred zakonom in da se bodo slovenski državljani počutili pravno varni ter da bo sodni sistem deloval avtonomno, v realnem času, učinkovito in pravično.

76. Slovenija je država z nedokončano tranzicijo iz totalitarnega režima v sistem parlamentarne demokracije. V tem hibridnem stanju so se ohranili sodni, policijski,

medijski, tožilski, kapitalski in drugi monopoli, ki ogrožajo svobodo državljanov in demokratične procese.

77. Dobro organizirana in delujoča državna uprava je dejavnik varovanja človekovih pravic in svoboščin, družbenega razvoja nasploh in še posebej konkurenčnosti gospodarstva. Delovati mora varčno, prijazno in učinkovito, kot kakovosten servis za državljane in podjetja.

78. Vzpostavili bomo sistem razumnih davkov. Davčne obremenitve državljanov in gospodarstva ne smejo biti tolikšne, da bi povzročile zmanjševanje ekonomske aktivnosti in zaposlenosti, saj premočan davčni primež povzroča padec gospodarske aktivnosti, selitev proizvodnje in storitev v tujino ter porast sive ekonomije. Potreben obseg davčnih prihodkov je ob ustrezni gospodarski rasti možno doseči tudi z nižjimi davčnimi stopnjami in širšo davčno osnovo.

79. Proračuni Republike Slovenije večinoma izkazujejo javnofinančne primanjkljaje. Zaradi nakopičenih primanjkljajev vseskozi narašča javni dolg, stroški njegovega financiranja pa dodatno obremenjujejo javne finance. Zato je potrebno dosledno spoštovanje omejevalnih mehanizmov javnega dolga na državni in evropski ravni. Stabilna gospodarska rast bo ob racionalni javni porabi in ustreznem proračunskem načrtovanju omogočala dolgoročno uravnoteženost javnih financ.

80. Slovenskim davkoplačevalcem smo dolžni skrb za zdrave javne finance. Naše prioritete bodo racionalnost, transparentnost in nadzor državne porabe. Upravljanje in donosnost državnih naložb strateškega pomena bosta zastavljena realno, a ambiciozno. Za podjetja v državni lasti, ki niso strateškega pomena, bomo poiskali strateškega lastnika. Premišljena privatizacija bo izvedena ob pogoju zaščite delovnih mest in ob zavezi nadaljnjih vlaganj novega lastnika. Prihodki od kupnin bodo omogočili davčno razbremenitev dela in ukrepe družinske politike.

81. Na kadrovskem področju se zavzemamo za večjo odgovornost uslužbencev javne uprave – njihov položaj ne sme biti bolj zaščiten kot položaj zaposlenih v podjetjih. Državni uradniki morajo biti sposobni, inovativni in kreativni, prijazni do državljanov in plačani tudi po delovni uspešnosti, ki naj bo kriterij napredovanja.

82. V skladu s politiko policentričnega razvoja Slovenije podpiramo decentralizacijo in dekoncentracijo upravnih nalog, usklajenih s projektom regionalizacije Slovenije, ki bo z razvejanim sistemom upravnih izpostav izboljšala dostopnost državne uprave za državljane. Razvoj mora vključevati celotno Slovenijo in zagotavljati razvojne možnosti tudi od centra bolj oddaljenim občinam.

83. Slovenski demokrati podpiramo večjo vlogo občin, zagotovitev ustreznih razmer za njihovo delovanje in ustanavljanje pokrajin, na katere mora država prenesti del svojih pristojnosti.

84. Slovenska vojska je temeljna institucija nacionalne varnosti. Danes je bistveno šibkejša kot po zmagoviti vojni za Slovenijo leta 1991. Uvedli bomo obvezno vojaško usposabljanje z upoštevanjem ugovora vesti, bistveno okrepili njeno rezervno sestavo ter poskrbeli za njeno usposabljanje in opremljanje na način, da bo prvenstveno izpolnjevala zahteve in potrebe obrambe slovenskega ozemlja in sekundarno izpolnjevala tudi potrebe in zahteve NATO.

85. Temeljne dejavnosti države na področju zagotavljanja notranje varnosti opravljajo policija in nekatere druge institucije države v povezavi s sodno vejo oblasti. Na tem področju bomo zagotavljali pogoje za uspešno in učinkovito preprečevanje najhujših oblik kriminalitete in drugih kaznivih ravnanj, uspešno in učinkovito preiganjanje in kaznovanje storilcev najhujših oblik kriminalitete in drugih kaznivih ravnanj, zagotavljanje splošne varnosti ljudi in premoženja, zagotavljanje višje ravni prometne varnosti in preprečevanje nedovoljenih migracij.

86. Slovenski demokrati bomo iskali potrebno parlamentarno večino za spremembo volilnega sistema na volitvah v Državni zbor Republike Slovenije. Odprti smo za dogovor o kombinaciji obeh volilnih sistemov, po katerem bi se polovica poslancev izvolila po večinskem in polovica po proporcionalnem načelu.

87. Slovenski demokrati podpiramo delovanje humanitarnih, reševalnih, kulturnih in športnih društev oziroma nevladnih organizacij. Tako imenovane nevladne organizacije, ki se ukvarjajo s politično agitacijo in propagando, pa morajo biti obravnavane na enak način kot politične stranke.

VII. UPRAVLJANJE S PROSTOROM IN SKRB ZA OKOLJE

88. Prostorska politika mora varovati prostor kot omejeno dobrino, največjo nacionalno vrednoto, istočasno pa ne sme predstavljati ovire razvojnim politikam. Na jasn in transparenten način mora varovati prostor tam, kjer je to zaradi naravnih značilnosti potrebno in omogočati razvoj gospodarskih, bivalnih, kmetijskih, infrastrukturnih in ostalih dejavnosti v razumnih rokih in brez nepotrebnih administrativnih ovir.

89. Postopki načrtovanja posegov v prostor in postopki pridobivanja upravnih dovoljenj morajo biti pregledni, jasni, državljanu razumljivi, predvsem pa pravični, kratki in učinkoviti.

90. Slovenski demokrati si prizadevamo za visoko raven varstva in izboljšanja kakovosti okolja. Odnos do okolja utemeljujemo na načelih previdnosti in preventive. Okoljsko škodo je ceneje in učinkoviteje preprečevati, kot zdraviti njene posledice.

91. Slovenija mora ohranjati in negovati pokrajinsko identiteto, poselitvene in pokrajinske značilnosti.

92. Biotska raznovrstnost je posebej dragocena oblika naravnega bogastva Slovenije, ki jo moramo ohraniti. Izjemnega življenjskega pomena za dolgoročni koncept razvoja Slovenije je prizadevanje za razumno rabo energije in pospeševanje varne rabe jedrske energije za razvoj.

93. Podpiramo take oblike prostorskega razvoja, ki bodo omogočale majhno odvisnost posameznih območij od gospodarskih središč. Med središči in posameznimi območji je treba zagotoviti dobro infrastrukturno povezavo. V obmejnih in demografsko ogroženih območjih je treba zagotoviti politiko dodatnih olajšav in spodbud za gospodarski razvoj. Glede na to, da sodi več kot polovica slovenskega ozemlja med razvojno ogrožena območja in da v tem prostoru živi manj kot petina prebivalstva, je treba čim prej sprejeti ukrepe za izboljšanje razmer na razvojno šibkih območjih.

94. Slovenija je demografsko ogrožena zlasti na obmejnih in hribovskih območjih, postaja ostarela družba z vsemi posledicami, ki jih ta nosi s seboj. Zato mora država oblikovati celostno strategijo, ki bo pripeljala do ugodnejših sociodemografskih trendov. Predpogoj za to sta ustrezna gospodarska rast ter skladnejši gospodarski in regionalni razvoj.

95. Slovenija mora s posodobljeno prometno politiko načrtno uveljavljati in izboljšati javni potniški promet. Razvojne razlike v posameznih predelih Slovenije še vedno ne omogočajo enake stopnje razvitosti in pokritja s cestnim omrežjem. Zato se zavzemamo za zagotavljanje uravnotežene in primerne dostopnosti do prometnega omrežja.

VIII. MIGRACIJE IN EVROPSKA POLITIKA

96. Gospodarsko razvite države modernega demokratičnega sveta Evrope sev zadnjih dveh desetletjih soočajo z masovnimi, večinoma ilegalnimi migracijskimi tokovi, ki ne delijo iste kulturnozgodovinske–civilizacijske izkušnje prostora, v katerega vstopajo. Slovenski demokrati nasprotujemo nezakonitim prihodom v našo državo ter zahtevamo dosledno in učinkovito zaščito njenih meja. Od prišlekov, ki zakonito vstopajo v našo državo in dobijo pravico do prebivanja in dela, pa zahtevamo njihovo integracijo v slovenski način življenja. To pomeni spoštovanje in dejavno sprejemanje družbenih–kulturnih norm, ki v Republiki Sloveniji koreninijo v navadah, običajih in tradiciji ter temeljijo na zgodovinskih izkušnjah. Takó oblikovane pomenijo z ustavo varovan vrednotni sistem naše države. Slovenski demokrati zagovarjamo stališče, da prišleki ne morejo zahtevati, da so deležni blaginje, ki je posledica družbenih norm in temeljnih svobod, če jih sami odklanjajo in ne živijo.

97. Z vstopom Slovenije v Evropsko unijo in Severnoatlantsko zaveznitvo sta bila izpolnjena temeljna zunanjepolitična cilja, za katera smo se Slovenski demokrati zavzemali vse od nastanka in mednarodnega priznanja slovenske države. Gospodarski, politični in varnostni položaj slovenskega naroda v evropski in

mednarodni skupnosti je najbolj trden v njeni zgodovini. Z vključitvijo v Evropsko unijo so padle številne meje, ki so v preteklosti delile slovenski etnični prostor. S padcem Schengenske meje so se še bolj okrepile vezi med matično državo in slovenskimi manjšinami oziroma rojaki v sosednjih državah in drugod po svetu. Slovenija je 2008 in 2021 odlično vodila Evropsko unijo. Poslanstvo, ki ga je opravila, je z vidika slovenskega nacionalnega razvoja dejanje brez primere v zgodovini, ki nas navdaja s ponosom in prepričanjem, da imajo lahko tudi mali narodi v Evropski uniji pomembno, soustvarjajočo vlogo.

99. Slovenija je s članstvom v evroatlantskih povezavah prevzela tudi svoj del odgovornosti za varnost in svobodo v tem okolju. Vztrajamo na temeljnih vrednotah, na katerih je Evropska unija nastala kot prostovoljno združenje suverenih držav za ohranjanje miru, varnosti in blaginje. Samo taka Evropska unija, v kateri bomo lahko svobodno in uspešno razvijali svojo tradicijo in kulturo ter ohranili svoj jezik in svojo identiteto, je v interesu Slovenije ter lahko dolgoročno samo kot taka tudi obstane.

100. Slovenski demokrati zagovarjamo krepitev evropskega krila NATO ob hkratnem ohranjanju strateškega zavezništva z Združenimi državami Amerike. Samo povezana in sodelujoča skupina držav, ki izhajamo iz Zahodne civilizacije, lahko v razmerah povečanih varnostnih tveganj ohranja Severnoatlantski prostor varen pred zunanjo grožnjo.

101. Skrb za Slovence v sosednjih državah in po svetu je bistven del slovenske zunanje politike. Slovenija skrbi za ohranjanje in razvoj slovenskega jezika in kulture, za ohranitev kulturne dediščine in narodne identitete med Slovenci v sosednjih državah in po svetu. Slovenija potrebuje novo splošno politično soglasje, ko gre za temeljna izhodišča slovenske zunanje politike, še posebej pri iskanju najboljših rešitev v odnosih s sosedi, pri čemer mora ohraniti verodostojnost v očeh mednarodne skupnosti. Slovenske manjšine v sosednjih državah morajo ostati tudi v prihodnosti most do sosedov, slovenska država pa ima dolžnost in pravico, da varuje interese svojih manjšin z vsemi mednarodnimi instrumenti, ki so potrebni za njihovo zaščito.

102. Novejša zgodovina nas je naučila, da če se Evropska unija ne širi v svojo soseščino kot prostor svobode in blaginje, se tja širi nekdo drug. Za dolgoročno stabilnost in razvoj evropskega prostora mora biti širitev na države v evropski soseščini strateška prioriteta Evropske unije.

Program SDS je bil sprejet na 13. kongresu SDS, 24.5.2025.